

Vasten: voor wie doe je het?

Ledevaertkerk Chaam, zondag 5 maart, eerste zondag in de veertigdagentijd

Ds. Sara Dondorp

Eerste Schriftlezing: Jesaja 58: 1-10

Tweede Schriftlezing: Matteüs 4: 1-11

Inleiding

Het zal u niet ontgaan zijn dat afgelopen weekend carnaval is gevierd. Carnaval, of vastenavond: de vooravond van de vasten. Woensdag is de vastentijd of de veertigdagentijd begonnen. De schriftlezingen van vanavond zoemen in op het vasten. De profeet Jesaja zet twee vormen tegenover elkaar: een hypocriete vorm en een vasten gericht op delen. Ook in de evangelielezing komt vasten aan de orde. De evangelist Matteüs zet aan het begin van zijn vertelling over Jezus' actieve leven, een verhaal over Jezus in de woestijn. Vlak daarvoor is Jezus gedoopt door Johannes in de Jordaan. Het was Gods Geest, in de gedaante van een duif, die daarbij kwam. En een stem uit de hemel: "Dit is mijn geliefde zoon." Het is diezelfde Geest die Jezus vervolgens naar de woestijn stuurt.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Tegenwoordig zijn er allerlei moderne vormen van vasten. Zelfs op sociale media houden mensen zich ermee bezig. Zo kwam ik op Facebook een bericht van paus Franciscus tegen, waarin hij de kerkvader Johannes Chrysostomus citeerde. Ik paraphraseer: Deugdzaam handelen kan niet groots genoemd worden als het niet gepaard gaat met voordeel voor anderen dan jijzelf. Hoeveel tijd je ook doorbrengt met vasten, hoezeer je ook afziet van allerlei luxe, als anderen, als je medemensen er niets aan hebben, is het zeker niet groots te noemen. De vraag die hier opgeworpen wordt is zoiets als: voor wie doe je dat eigenlijk, vasten? Doe je dat om er zelf beter van te worden? Of doe je het vooral om de wereld om je heen beter te maken, meer in het concreet: om mensen om je heen te helpen. Het past bij de centrale boodschap van de paus: barmhartigheid.

De kerkvader zou die gedachte bij Jesaja gevonden kunnen hebben. Waar doe je het voor? Of liever: voor wie? Doe je het om aan de Eeuwige te laten zien hoe deugdzaam je bent? Alles perfect volgens de regels: precies weten wat je mag eten. Exact de regels van de wet naleven, om de Eeuwige te bereiken en vervolgens verontwaardigd zijn als de Eeuwige niet luistert. Maar intussen wel anderen hard voor je laten werken... Dat is wat de profeet aan de kaak stelt. De hypocrisie van luidruchtig vasten om het vasten zelf. Daar heeft de Eeuwige volstrekt geen boodschap aan. Waar het wel om gaat is samen delen. De boeien van de boosheid openen, ofwel, je boosheid loslaten en in vrijheid je medemens tegemoet treden. Wat kunnen we als mensen voor elkaar betekenen? Het weinige – of juist vele – dat je te eten hebt met anderen delen. Om je heen kijken naar wat anderen nodig hebben. Dat wil zeggen: niet bezig zijn met wat je zelf allemaal nodig hebt, waar je zelf naar verlangt of waar je behoefte naar uitgaat, maar betrokken zijn op de mensen om je heen: heeft iemand huisvesting nodig? Of zomaar een beetje aandacht? Kortom: in deze optiek is vasten niet zozeer bezig zijn met jezelf, met je eigen gezondheid, je eigen rust of bezinning. Maar vooral: betrokken zijn op de mensen om je heen. Misschien heb je gezondheid, rust of bezinning wel nodig om daartoe in staat te zijn, maar het moet niet het doel zelf zijn. Voor wie doe je het? Voor de mensen met wie je dagelijks te maken hebt.... Wat verwachten die van jou? Wat wil de ander met jou delen? Wat kan je voor een ander doen om er samen beter van te worden? Als je medemensen er niets mee opschieten – zo begrijp ik de boodschap die de Paus rondstuurde – dan heeft vasten geen enkele zin.

Voor wie doe je het, het vasten? Het is duidelijk dat Jezus dat niet voor zichzelf doet. Misschien kan je zeggen dat Jezus de woestijn in trekt om te worden waartoe Hij geroepen is. Het is de Heilige Geest, die bij zijn doop over hem gekomen is, die hem meevoert, omhoogvoert, naar de woestijn om te vasten. Zoals Mozes ooit veertig dagen vastte op de berg, om zo de Eeuwige te ontmoeten. En ook van Elia wordt verteld dat hij veertig dagen vastte en daarna een ontmoeting had met de Eeuwige. De Eeuwige, die Jezus bij zijn doop heeft toegeroepen: "Dit is mijn zoon, de geliefde, in wie ik welbehagen heb". De Eeuwige, God de Vader wil zijn zoon ontmoeten.

Veertig dagen in de woestijn. Zoals het volk ooit veertig jaren in de woestijn verbleef. Om door God beproefd te worden, om de Tora te leren. Tijdens die veertig dagen in de woestijn wordt Jezus waartoe hij bij zijn doop geroepen werd: zoon van de Eeuwige én zoon van Israël. Anders dan het volk wordt hij niet beproefd door God, maar door Satan. Door de uiteenwerper, de in-de-war-brenger, de verdraaiër. Die probeert hem van alles op de mouw te spelden. Het heeft wel iets weg van nepnieuws of alternatieve feiten. De Satan verwijst naar de Bijbel, maar net verkeerd. Hij verdraait de zaken op zo'n manier dat het stoer lijkt. Sterk en dapper, zoals het thema van de veertigdagentijd kalender. Maar dan alleen aan de buitenkant. Als 'verkooppraatje'. Want uiteindelijk is het egoïstisch machtsdenken. "Als jij een zoon van God bent...", roept hij tegen Jezus, die hier is om juist dát te worden: geliefde zoon van de Eeuwige. "Maak voor jezelf broden uit stenen en stil je honger." Voor een zoon van God moet dat niet zo ingewikkeld zijn. De God die brood uit de hemel liet komen om het volk te voeden. Maar het brood uit de hemel was niet alleen om de maag te vullen. De Eeuwige heeft dit brood ook gegeven om Tora te leren. Want zo staat het geschreven, in Deuteronomium 8: "De Ene verootmoedigt je, hij laat je honger lijden, hij doet je het manna eten dat je niet kende en ook je vaderen niet hebben gekend, opdat hij je tot de erkenning zal brengen dat niet bij brood alleen de mens zal leven, nee, dat bij al wat uitstijgt uit de mond van de Ene de mens zal leven." Dit brood is niet alleen bedoeld voor het stillen van honger, maar bovenal voor het leren van Tora, voor het samen gaan van de weg naar het beloofde land. Dit brood is bedoeld voor onderweg, voor samen. Brood uit stenen maken? Voor wie doe je dat? Jezus doet zoiets niet voor zichzelf. Dus doet Hij het niet. Want iemand anders is er niet in de woestijn.

De verdraaiër probeert het nog een keer. Jezus is hier in de woestijn gekomen om te worden wie hij is: Zoon van de Eeuwige, Gezalfde, Messias. Als de Messias zal komen, zo was indertijd de verwachting, dan zullen er wonderen gebeuren in de tempel. De Messias zal zich op het dak van de tempel aan het volk tonen, om het heil te verkondigen dat zal gaan aanbreken. De Messias zal het heil voor de mensen brengen, niet heil en veiligheid voor zichzelf alleen. Satan zet Jezus op het dak van de tempel neer. "Wees Messias, wees de langverwachte gezalfde en redder!" Het is een Messias van uiterlijk vertoon die hij voor ogen heeft. Een Messias die met veel bombarie komt en vooral zichzelf redt. Nu citeert Satan zelf de Bijbel: Psalm 91: 11 en 12: "Want zijn engelen zal hij voor jou gebieden je te bewaken op al je wegen; op handen zullen zij je dragen, dat je je voet niet aan de steen zult stoten." Het is een lied over zorgzaamheid en veiligheid. Over het vertrouwen in de Eeuwige als toevlucht en schuilplaats. Niet een lied over flauwe woordgrappen of machtsspelletjes. Opnieuw verwijst Jezus naar Deuteronomium, naar de verhalen over het volk dat beproefd werd in de woestijn. Over het volk dat God op de proef stelde en daarvoor gestraft werd. Je zal de Eeuwige niet beproeven! Zegt de wet van Mozes, Je zal de geboden van de Ene waakzaam bewaken. Dat is heel iets anders! En weer gericht op de hele gemeenschap. Samen onderweg naar het beloofde land, samen onderweg naar Gods heerschappij. Daar passen geen flauwe woordgrappen of machtsspelletjes bij.

Voor wie doe je het? Satan doet het duidelijk voor zichzelf. Hij probeert het een derde keer. Hij brengt Jezus naar een plek van waar hij uitzicht heeft op alle koninkrijken van de ordentelijke wereld. Zeg maar, alles wat er toe doet op aarde. Alles zal ik jou geven als je mij hulde brengt! Dat is nog eens een verkooppraatje! Je kunt alles krijgen, als je daarmee doet wat ik zeg! Dat slaat natuurlijk helemaal nergens op. Een sigaar uit eigen doos, noemen we dat. Jij krijgt de macht, als je eerst mijn macht aanvaardt. Je mag op mijn persconferentie komen, als je belooft alleen te schrijven wat ik leuk vind.... Voor wie doe je het? Een ander iets geven om er zelf beter van te worden! De uiteenwerper doet zijn naam eer aan. Hij wil niet verenigen, hij wil verdelen, om zelf te kunnen heersen. Als er iets diametraal tegen Gods Tora in gaat, is het dat wel. Weer antwoordt Jezus met een verwijzing naar de Tora. "De Ene zal je vrezen en dienen. Je zal niet achter andere goden aan gaan!" (Deut. 6:13) Daar heeft Satan niet van terug! Hij verdwijnt. En op dat moment wordt Psalm 91 alsnog waar: engelen komen en dienen hem. Niet om hem op te vangen als hij stunts uitvoert, maar om met hem de weg te gaan die God van hem vraagt. De weg van barmhartigheid, van mededogen, van samen delen. De weg naar Pasen, die een weg ten leven zal zijn. Voor wie gaan we die weg? Voor elkaar, samen! Dat is pas werkelijk sterk en dapper. Op die weg mogen wij hem de komende veertig dagen volgen.
Amen

Bijbelcitaten zijn uit de Naardense Bijbel